

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Рішення вченої ради університету
25 червня 2026 року,
протокол № 13.**

Т.в.о. ректора, голова вченої ради
університету, доктор юридичних наук,
професор

Олег ОМЕЛЬЧУК

25 червня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ ПРАВА»

**для підготовки на другому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня магістр
із спеціальності D8 Право
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право
Освітня програма «Магістр права»**

**м. Хмельницький
2026**

РОЗРОБНИК:

Професор кафедри теорії та історії
держави і права, доктор юридичних наук,
професор

16 червня 2026 року

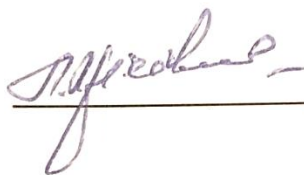

Вікторія BOBK

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри теорії та історії держави і права
18 червня 2026 року, протокол № 8.

Завідувач кафедри теорії
та історії держави і права, доктор
історичних наук, професор
18 червня 2026 року

Леонід МІСІНКЕВИЧ

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми
18 червня 2026 року

Сергій КРУШИНСЬКИЙ

Декан юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
18 червня 2026 року

Віктор ЗАХАРЧУК

Рішення методичної ради університету
18 червня 2026 року, протокол № 8.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка
18 червня 2026 року

Ірина КОВТУН

Обліковий обсяг 0,8 ум.др.арк.

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	—	4
2. Програмні компетентності і заплановані результати навчання	—	4
3. Програма навчальної дисципліни	—	5
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	—	7
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	—	7
4.2. Аудиторні заняття	—	8
4.3. Самостійна робота здобувачів вищої освіти	—	8
5. Методи навчання та контролю	—	9
6. Схема нарахування балів	—	9
7. Рекомендовані джерела	—	10
7.1. Основні джерела	—	10
7.2. Допоміжні джерела	—	15

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– D8 Право
2. Код і назва спеціальності	– D Бізнес, адміністрування та право
3. Назва спеціалізації	– спеціалізація не передбачена
4. Назва дисципліни	– Філософія права
5. Тип дисципліни	– вибіркова
6. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– другий
7. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– магістр
8. Обсяг вивчення дисципліни:	3 кредити ЄКТС / 90 годин, у тому числі, самостійної роботи – 60 годин, лекційних – 16 годин, семінарських – 14 годин
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3 /90
9. Форма семестрового контролю	– залік
10. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	–
2) супутні дисципліни	– Проблеми нормотворення та правозастосування;
3) наступні дисципліни	– Етичні стандарти правничої діяльності; Застосування Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; Техніка переговорів та комунікація
11. Мова вивчення дисципліни	– українська

2. Програмні компетентності і заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	Загальні компетентності ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу ЗК2 Здатність проводити дослідження на відповідному рівні ЗК3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел ЗК4 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації ЗК6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність) ЗК7 Здатність приймати обґрунтовані рішення ЗК8 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань) ЗК9 Здатність працювати в міжнародному контексті
	Спеціальні компетентності СК1 Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності СК2 Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України СК3 Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні

	СК5 Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції СК6 Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію СК9 Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності СК10 Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування СК13 Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією
Програмні результати навчання	РН6 Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи РН7 Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання РН8 Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Філософія права як наука та навчальна дисципліна. Специфіка філософсько-правового знання. Засновки правового знання.

Філософія права як наука і навчальний предмет. Особливості філософсько-правового знання: історичність, метафізичність, діалогічність, езотеричність. Світоглядний характер філософсько-правового знання. Об'єктно-предметне поле філософії права. Предмет філософії права. Основні типи праворозуміння і філософсько-правові концепції. Розділи філософсько-правового знання: історія філософії права та етапи її розвитку, онтологія права, гносеологія права, аксіологія права, антропологія права, естетика права. Особливості сучасного гуманітарного знання (гуманітаристики) та філософії права.

Тема 2. Проблеми правової онтології та антропології.

Онтологія права. «Буття права», «правова реальність» і «світ права»: співвідношення понять. Поняття правової реальності. Правова і соціокультурна реальність. Картина світу vs картина права vs правовий ландшафт vs образ права. Вчення П. Сорокіна про морально-правову реальність. Структура правової реальності. Правова дійсність та правові можливості. Правове та юридичне. Загальна характеристика природного та позитивного права. Особливості ідеального права. Право як соціальний інститут. Предметні форми існування права: норма, інститут, закон, ідея. Закон правовий та неправовий. Онтологія віртуальних правових об'єктів. Гібридна правова реальність.

Філософська антропологія як універсальна методологія правознавства. Правова та юридична антропологія. Антропологічна природа права. Право як засіб людського співіснування. Стать, тіло і життя як правова проблема. Людина розумна, людина правова, людина юридична і людина конфузис. Людина в координатах правового простору

(людина та універсальні закони права). «Свій-Чужий» у праві. Людина – творець права. Антропоцентризм та людиноцентризм у філософії права.

Тема 3. Вплив філософсько-правових ідей на політико-правову реальність.

Вплив філософсько-правових ідей і концепцій на сучасну політико-правову реальність: державний суверенітет, теорія розподілу влади, суспільний договір, сучасне розуміння держави. Філософсько-правові ідеї в теорії конституціоналізму і тексти сучасних конституцій. Ліберальна філософія Дж. Лока й американська революція (філософський аспект). Ідея вічного миру і сучасна політико-правова реальність (наукова спадщина мислителів Нового часу та І. Канта). Філософсько-правові ідеї сучасної міжнародного права і міжнародного права прав людини. Роль ідеалів та ідеологій у формуванні правової реальності.

Тема 4. Міф і міфотворчість у праві

Поняття та сфери дії міфу в сучасному соціальному житті. Міф як правотворчий чинник. Правовий міф та його місце в політико-правовій реальності. Ознаки правового міфу. Міф і галузі права. Причини формування та функціонування правових міфів. Правові міфологеми. Архаїчна та сучасна правова квазі-міфологія. правові та юридичні міфи.

Тема 5. Сучасні філософсько-правові дискурси.

Поняття філософсько-правового дискурсу. Особливості феміністичної філософії права. Філософія діалогу та філософія права. Сучасна англо-американська філософія права (Сьюзан Хаак). Проблематика справедливості (Дж. Ролз - справедливість як чесність та Р. Нозік - лібертаріанство). Прагматизм та правовий реалізм. Мультикультуралізм та права меншин. Особистість і політико-правові інститути. Співвідношення права і держави. Верховенство права. Поняття, види та принципи легітимації. «Суспільний договір» як модель легітимації. Легальність і легітимність правових приписів. Безсторонній третій і третя сторона в праві (П. Рікьор, Н Фергюсон). Філософські проблеми окремих галузей права. Глобалізація та її вплив на розвиток правових відносин у суспільстві. Державно-правова і політико-правова реальність.

Тема 6. Суб'єкт права: філософсько-правове бачення проблеми

Історичні моделі концепту «суб'єкт права». Суб'єкт права і свобода. Суб'єкт права і діяльність. Детермінація розуміння суб'єкта права панівною ідеологією в різні періоди європейської культури (П. Сорокін). Вчення про суб'єкта права за П. Рікьора. Філософсько-правові витоки сучасного розуміння суб'єкта права (філософія права Нового часу і Просвітництва). Поняття квазі-суб'єкта права (роботи, тварини, неживі, географічні об'єкти). Правосуб'єктність III. Суб'єкт права і фікція.

Тема 7. Права людини (між мораллю і правом).

Модерністське та постмодерністське розуміння прав людини. Покоління прав людини. Четверте покоління прав людини (соціокультурний контекст формування). Особливості п'ятого покоління прав людини. Права людини як можливість і дійсність. Привілеї як антипод прав людини. Обмеження прав людини. Проблема універсальності прав людини. Насильство і права людини. Порушення і захист прав людини. Юридичні та неюридичні способи захисту прав людини. Радикальні форми захисту прав людини. Права людини і громадянство. Громадянство як явище «укорінення» людини. Громадянство і національна ідентичність. Проблеми цифрового громадянства. Демократія і права людини.

Тема 8. Право в координатах семіотики та естетики

Право як знаково-символічна реальність. Право як семіотична система. Семіотика права. Право як текст. Правові символи. Одяг та аксесуари у праві. Правові знаки. Право та естетика. «Естетика права» Р. Радбруха. Категорії «міра», «гармонія», «баланс», «краса», «досконалість» в контексті права. Право через призму мистецтва. Право та архітектура. Права і фольклор. Право і художня література. Образ права в мистецтві. Естетична культура юриста.

Тема 9. Філософсько-правове знання як відображення світогляду конкретної епохи. Філософія права в Україні

Детермінація філософсько-правових концепцій панівною світоглядною настановою історико-культурного періоду. Особливості ідей класичної європейської філософії права. Ірраціоналізм і сучасні філософсько-правові концепції. Від ідеї верховенства права до верховенства юристів (Н. Фергюсон).

Українська філософія права як культурний феномен. Філософсько-правові ідеї Г. Сковороди. П. Юркевія – представник класичної української філософії права. Концепт прав людини у творчості М. Драгоманова. Загальна характеристика філософсько-правових поглядів М. Іванишева, М. Володимирського-Буданова, О. Кістяківського. Сучасні філософсько-правові школи в Україні.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1.	Тема 1. Філософія права як наука та навчальна дисципліна	10	2	2	-	-	6	10					10
2.	Тема 2. Правова онологія та правова антропологія	10	2	2	-	-	6	10	2	2			6
3.	Тема 3. Вплив філософсько- правових ідей на політико- правову реальність	10	2	2	-	-	6	10	2				8

4.	Тема 4. Міф і міфотворчість у праві	10	2	2	-	-	6	10					10
5.	Тема 5. Сучасні філософсько-правові дискурси: феміністична філософія права	10	2	2	-	-	6	10	2	2			6
6.	Тема 6. Суб'єкт права: філософсько-правове бачення проблеми	10	2	2	-	-	6	10					10
7.	Тема 7. Права людини (між мораллю і правом)	10	2	2	-	-	6	10	2	2			6
8.	Тема 8. Право в координатах семіотики та естетики	10	2	2			6	10					10
9.	Тема 9. Філософсько-правове знання як відображення світогляду конкретної епохи. Філософія права в Україні	10	2	2	-	-	6	10	2				8
	Всього	90	18	18	0	0	54	90	10	6	0	0	74

4.2. Аудиторні заняття

4.1.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом, що визначається у силабусі навчальної дисципліни.

4.1.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються у силабусі навчальної дисципліни.

4.1.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань визначаються у силабусі навчальної дисципліни.

4.3. Самостійна робота здобувачів вищої освіти

4.2.1. Самостійна робота здобувачів вищої освіти включає завдання до кожної теми.

4.2.2. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти зазначаються в силабусі навчальної дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських заняттях відбувається:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- тренінги спрямовані на розвиток здатності генерування нових ідей;
- вирішення тестових завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1. усне або письмове (у тому числі тестове у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot та Всеосвіта) блиц-опитування здобувачів вищої освіти щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
2. усне або письмове (у тому числі тестове у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot та Всеосвіта) опитування на семінарських заняттях;

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку, за умови якщо здобувач освіти за поточний контроль накопичив менше 36 балів, або бажає отримати підсумковий бал вищий за розрахунковий, який обчислюється за формулою:

$$\Sigma c = \text{Бпк} * 100 / 60, \text{ де:}$$

Σc – загальна кількість балів;

Бпк – кількість балів, отриманих за поточний контроль.

Структура залікового білету включає 40 тестових завдань різної складності.

6. Схема нарахування балів

6.1. Наррахування балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

6.2. Обсяг балів, здобутих здобувачами вищої освіти під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи здобувачів вищої освіти та виконання індивідуальних завдань визначаються у силабусі навчальної дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Горбань О. В. Філософія права : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності D 8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право / О. В. Горбань. – Полтава : ПУЕТ, 2025. – 175 с.

2. Александрова О. С., Горбань О. В., Мартич Р. В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://surl.lt/wiuzad>.

7.2. Допоміжні джерела

Тема 1. Філософія права як наука та навчальна дисципліна

1. Абашнік В. О. Ганс Кельзен про юридичний позитивізм. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 9- 1. С. 4-6. URL : <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc9/3.pdf>

2. Александрова О. С., Горбань О. В., Мартич Р. В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.

3. Білозьоров Є. Природний тип розуміння права як підґрунтя діяльнісної теорії правознавства. *Порівняльно-аналітичне правознавство*. 2022. № 2. С. 10–14. doi: 10.24144/2788-6018.2022.02.1.

4. Вовк В. М. Дослідження бінарних опозицій у праві як розширення предметного поля вітчизняної філософії права. *Вісник УЖНУ*. Серія право. 2014. Випуск 24. Т.4. С. 184-187. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/6969>

5. Калюжний Р. А., Вовк В. М. Право, мораль і релігія як соціальні регулятивні механізми. URL : <http://archive.nbuv.gov.ua/portal...>

6. Корабльова М. В. Філософія права в Україні: ідеологічні підстави. URL : https://www.dphs.univ.kiev.ua/files/phil_low.pdf

7. Корчевна Л. О. Основні поняття права у позитивізмі: критичний досвід. *Право і Безпека*. 2004. Т. 3, № 2. С. 18-21. URL : <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ea9e530a-3024-46af-a142-e473e7fd3849/content>

8. Лой А. Практична філософія: реальність і можливості. *Філософська думка*. 2017. № 3. С. 6-23. URL : http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2017_3_5..

9. Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право. *Проблеми філософії права*. 2004. Том II. С.83-94. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9678/09-Radbruch.pdf?sequence=1>

11. Семко М. Філософія права та її значення в процесі реформування правової системи України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.75>

12. Соціокультурні та теоретичні засади філософії постмодерну / В.В. Лях, О.М. Йосипенко, Я.В. Любимий, В.С. Пазенок, К.Ю. Райда, Л.А. Ситніченко. Київ, 2017. 312 с. URL : <https://surl.li/ohvner>.

13. Сомек А. Два двовимірні темпераменти юридичної науки та питання комодифікації. *Філософія права та загальна теорія права*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.21564/2707->

14. Іванова Н. В. Природа і форми буття права: філософсько-правова інтерпретація правової реальності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 509–515.

DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.3.78

15. Вовк В. М. Мораль, демократія, глобалізація і право. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 23-27. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01>

Тема 2. Правова онологія та правова антропологія.

1. Вовк В., Крисак А. Теорія ігор і право. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. №2(30). С.7–13. DOI: 10.33270/02253002.1

2. Вовк В. М., Волуйко О. М. Аксиоматична природа наукового знання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2022. № 69. С.20-24. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.2>

3. Вовк В. Реформи та позитивне право (на прикладі римського права). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 1. С. 94- 103. URL:

<https://elar.naiu.kiev.ua/items/c8f0b183-f44a-4ce4-bab5-0e053e366583>

4. Горобець К. В. Форми буття права // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2017. Т 2. Філософія права / Редкол.: Максимов С. І. (голова) та ін. С. 1014–1017. URL:

https://www.academia.edu/33091733/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8_%D0%B1%D1%83%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0

5. Пономарев Е. Г. Штурцев Ю. Ю. Антропологія права як форма наукової діяльності. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13554/21-hurtcev.pdf?sequence=1>

6. Романова А. *Правове життя як форма буття права*. 2020. Випуск 2. JurisEuropensisScientia. DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.87>

7. Соколова О. Антропологізм філософії права Памфіла Юркевича. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2020. № 1. DOI

8. Матвійчук І. Методологічні домінанти правової антропології. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/may/12724/170-178.pdf>

9. Стовба О. Тіло права і право тіла. *Філософія права і загальна теорія права*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.21564/2707-7039.2.318456>

11. Середюк В., Богдан О. Нормативність права в сучасній українській теорії та філософії права. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2025. № 7. DOI: 10.25313/2520-2308-2025-7

Тема 3. Вплив філософсько-правових ідей на політико-правову реальність.

1. Васильченко Р. В. Співвідношення людини і держави у філософії Нового часу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v041.2023.4>

2. Вовк В. М. Константно-домінантні соціальні ідеї епохи модерну та сучасний конституційний простір. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2. DOI: 10.33270/02232602.25

3. Гусев В. І. Нариси з історії філософії Нового часу. К.: Національний університет «Києво- Могилянська академія», 2020. 344 с. URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/items/8b8f4462-d879-4c19-98ad-4d06934dd9e5>

4. Цуркан-Сейфуліна Ю. В. Філософія права Нового часу та раціоналізація владних засад

права. *Національний юридичний журнал*. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/3/11.pdf>

5. Чорнобай О. Філософсько-правові детермінанти формування юридичної аргументації в Новий час (XVII–XIX ст.). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19890/chornobay.pdf>

6. Шамрай В. Соціальний проект модерну: засади дослідження. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28614/31-Shamray.pdf?sequence=1>

Тема 4. Міф і міфотворчість у праві.

1. Вовк В. М. Міф і правова реальність // Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави: збірник тез XXVIII щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів. (м. Хмельницький, 19 березня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 4-6.
2. Гнатко М. М. Політико-міфологічне підґрунтя права як суспільного явища. Держава і право. Серія Політичні науки. Випуск 84. Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ : Вид-во «Юридична думка». 2019. С. 66–78.
3. Завальнюк В. В. Ірраціональне в праві з позицій юридичної антропології. URL : <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/7.pdf>
4. Калюжний Р. А., Вовк В. М. Право, мораль і релігія як соціальні регулятивні механізми. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nzkit/2010_8/5.pdf
5. Закіров М. Міф як засіб інформаційного впливу та інструмент політичної комунікації. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ. 2017. Вип. 48. С. 630–644. Retrieved from: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_48_48.
6. Рогова О. Г. Правовий міф як елемент легітимації державної влади. *Science, innovations and education: problems and prospects. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Tokyo, Japan, 6-8 April 2022. – Tokyo: CPN Publishing Group, 2022. – P. 558-566.
7. Рогова О. Дискусійні аспекти проблематики правового міфу. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/3/cpls307.pdf>
8. Тіщенко Ю. В. Інституалізація правового міфу як ознака сучасної держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/114>
9. Тіщенко Ю. В. Правові міфи і міфологеми в юриспруденції. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 25. № 2. 2018. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2018-25-2-27>

Тема 5. Сучасні філософсько-правові дискурси.

1. Альчук М. Філософсько-правовий дискурс: історія і сучасність. *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 3. С. 3-13. http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/3_2016/3.pdf
2. Атрашкевич Є. В. Сучасна англо-американська філософсько-правова думка як дискурсивний контекст концептуалізації права у поглядах Сьюзан Хаак. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 51. <https://core.ac.uk/download/pdf/50593247.pdf>
3. Сапарова А. Правові запозичення як дискурс інтегративного праворозуміння. *Філософія права*. 2019. № 7. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313.2019.7.44>
4. Макеева О.М., Герасименко О.В. Комунікативна теорія права в контексті сучасного праворозуміння. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59516/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%94%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

Тема 6. Суб'єкт права: філософсько-правове бачення проблеми.

1. Hayles, K. A. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics* / K. A. Hayles. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 364 p. doi: 10.5860/choice.37-0072
2. В. М. Вовк. Квазі-суб'єкти права: проблеми теорії та практики // *Moderní aspekty vědy: Vovk XXVI. Díl mezinárodního kolektivního monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 600. С. 324-352. (Репозитарій ХУУП)*

3. Генсіцький Ю. Д. Філософсько-антропологічне значення розвитку штучно створених інтелектуальних систем. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2015. Вип. 8. С. 87-11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Avfd_2015_8_11
4. Кривицький Ю. В. Штучний інтелект як інструмент правової реформи: потенціал, тенденції та перспективи. doi: <https://doi.org/10.33270/01211192.90> С.90-91.
5. Кулинич В. Цифрова особистість: чи можуть роботи бути наділені правами? *Юридична газета online*. 2017. № 49 (599). URL : <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/cifrova-osobistist-chimozhut-robotibuti-nadileni-pravami.html>
6. Петрова Г., Кумеда Т. Універсалії у філософії та праві: світоглядні засади сучасної моделі прав людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. № 2 (30). С. 60–69. DOI: 10.33270/02253002.7
7. Холод Ю. Фундаментальні права людини: загальнотеоретична характеристика. *Право і суспільство*. 2023. № 6. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.8>
8. Шишка О. Право неіснуючого учасника цивільних правовідносин як юридична фікція. *Право та управління: електронне наукове видання*. 2011. № 1. С.489 - 511.

Тема 7. Права людини (між мораллю і правом)

1. Вовк В. М., Олійник У. М. Право бути забутим як «нове право» людини у діджиталізованому суспільстві. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького*. Серія Право. 2020. № 10 (22). С. 16-22. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.10.22.16-22>
2. Вовк В. М. Гіпермодерн і соматичні права людини. *Анатітично-порівняльне право*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.64>
3. Вовк В. М. Соматичні права як кластер юридичних гарантій «самовласності» в контексті трансгуманізму. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2. doi: <https://doi.org/10.33270/02202002.68>
4. Кононенко Ю. С., Джолос С. В. Абсолютизація прав людини як загроза державності і добробуту суспільства. Частина I. Загальнотеоретичні засади концепції прав людини: критичний погляд. *Вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 76. С. 20–29. doi: 10.24144/2307-3322.2022.76.1.3
5. Софінська І. Засадничі сегменти громадянства та людиноцентризм: філософсько-правове опредметнення. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2(26). С. 42–53. doi: 10.33270/02232602.42.
6. Фальковський А.О.,Хажинський Р.М. Концепція трансгуманізму Макса Мора та нова парадигма прав людини: досвід філософсько-правового осмислення. *Юридичний науковий електронний журнал*. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/112>
7. Шершель О. Методологічні підходи в дослідженні обмежень прав людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2 (26). С. 136–143. doi: 10.33270/02232602.136.
8. Шершель О. Обмеження прав людини в інтересах держави в тоталітарних державах як вияв позитивістської концепції праворозуміння. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 133–141. doi: 10.33270/01242702.133.
9. Вовк В., Бліхар В. Правове регулювання в інформаційному просторі в контексті цифрового гуманізму як компенсація недотримання норм інформаційної етики та цифрового громадянства. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2025. № 1 (29). С. 22–28. DOI: 10.33270/02252901.3

Тема 8. Право в координатах семіотики та естетики.

1. Бурлай Є. Право в естетичному вимірі (до постановки питання). *Проблеми філософії*

- права. 2004. Том II. С. 204-214. URL : <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9674/24-Burlay.pdf?sequence=1>
2. Рязанов М., Лисенко А. Естетика сучасного українського права: переосмислення крізь призму правової спадщини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/7>
3. Бурова О. Право та естетика. *Право та інновації*. 2014. № 1–2 (5–6). URL : <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/07/Burova.pdf>
4. Кравчук О. О. Судова символіка Одеса 2022. 528 с. URL : <https://ela.kpi.ua/items/abacd2a0-2145-4aa8-93ff-ee7839315c57>
5. Мануйлов Є. М. Естетична культура як зміст освіти майбутнього фахівця права. *Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого*. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2009. № 1. С. 13–20. URL : <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/2607>
6. Романова А. Естетичний аспект у праві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2021. № 3. <http://doi.org/10.23939/law2021.31.096> URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25388/15.pdf>

Тема 9. Філософсько-правове знання як відображення світогляду конкретної епохи. Філософія права в Україні

1. Абросімов Є., Скалозуб Н. Особливості філософії права в Україні. *Публічне право*. 2015. № 2 (18). С. 304–309. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2015_2_43
2. Бігун В. С. Філософія права в Україні (1990–2005): здобутки і перспективи. *Проблеми філософії права*. 2006–2007. Т. IV–V. С. 200–206. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd530f78-5d6a-4d25-ae3a-29a67ae97698/content>
3. Бондаренко О. В. Українська ментальність в розмаїтті національних ментальних формоутворень й архетипів: історико-культурний аспект. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 32. С. 66–78. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2008_32_8
4. Бондаренко О. В. Українська ментальність в розмаїтті національних ментальних формоутворень й архетипів: історико-культурний аспект. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 32. С. 66–78. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2008_32_8
5. Братасюк М. Г. Право як монолог державної влади в контексті сучасного українського розвитку. *Проблеми філософії права*. 2008–2009. Т. VI–VII. С. 54–59. URL : <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/13633/06-Bratasuik.pdf?sequence=1>
6. Донченко О.І. Правовий менталітет українського суспільства як фактор правотворчості. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2018. № 3 (61). С. 5–10.
- Донченко О.І. Система суспільно-політичних поглядів Г. Сковороди. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №3. С. 15–19. URL : <https://dspace.onu.edu.ua/items/60c037d6-a25b-4742-bfd1-6c32762724a1>
9. Корабльова М. В. Філософія права в Україні: ідеологічні підстави. https://www.dphs.univ.kiev.ua/files/phil_low.pdf
10. Романова А. Правова доктрина природного права у регулюванні суспільних відносин на основі верховенства права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 632–635. doi: 10.24144/2788-6018.2023.01.110
11. Андрусак І. П. Філософія права Богдана Кістяківського: логічні засади і методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч. 5. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.37>

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <https://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <https://www.president.gov.ua> – Офіційний сайт Президента України.
3. <https://www.kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <https://www.nbuv.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.